

MATERIALE ARHEOLOGICE DE LA INCEPUTUL CELEI DE-A DOUA EPOCI A FIERULUI DESCOPERITE LA IPOTEȘTI-„LA CONAC”, JUDEȚUL OLT

DRAGOȘ MĂNDESCU*

Localitatea Ipotești (Județul Olt) este situată în extremitatea nord-vestică a Câmpiei Boianului, la 12 km sud de Slatina. La aproximativ 200 m vest de sat, în punctul „La Conac”, pe terasa stângă a Oltului, chiar pe malul înalt și abrupt al râului, a fost semnalată o importantă stațiune arheologică. Primele descoperiri în acest loc, făcute în urma unor cercetări de suprafață, îi sunt datorate lui Ion N. Moroșanu, inițiatorul Muzeului de Istorie și Etnografie din Slatina. Un sondaj arheologic având caracter de săpătură de salvare (necesitată de faptul că apa Oltului eroda permanent baza promontoriului, ducând la distrugerea sitului) a fost efectuat la Ipotești-„La Conac” de către Eugen Comșa, în 1959¹. Anul următor (1960) are loc o nouă campanie de săpături arheologice, mai amplă, condusă de același arheolog, cu fondurile puse la dispoziție de Muzeul Regional Pitești, instituție din partea căreia, la săpături, a participat muzeograful Marinela Popescu².

Obiectivul principal al acestor campanii de săpături arheologice l-au constituit însemnatele vestigii neolitice aparținând mai multor culturi și faze culturale: Boian-Giulești, așa-numita „fază de tranziție de la Boian la Gumelnița” (cuprinzând, în fapt, faza Spanțov a culturii Boian și subfaza A1 a culturii Gumelnița)³, Vădastra I și Vădastra II⁴. Alt obiectiv arheologic documentat în acest sit a fost o așezare a dacilor liberi din Muntenia, aparținând culturii Militari-Chilia, așezare care a existat în punctul „La Conac” timp de câteva decenii, de la mijlocul sec. III p.Chr. până la începutul celui următor⁵. Mai mult, Ipoteștii au devenit sit eponim pentru cultura Ipotești-Cândești atribuită populației romanice locale din sec. VI-VII, urmele unei așezări tipice acestei

* Muzeul Județean Argeș, Pitești.

¹ E. Comșa, *Săpături arheologice la Ipotești*, în „Materiale și cercetări arheologice”, 8, 1962, p. 213-219.

² Idem, *Rezultatele săpăturilor arheologice din așezarea neolitică de la Ipotești, jud. Olt (1961)* (sic!), în „Materiale și cercetări arheologice”, 10, 1973, p. 33-37; D. Popescu, *Săpăturile arheologice din Republica Populară Română în anul 1960*, în „Studii și cercetări de istorie veche”, 12, 1961, 1, p. 136, nr. 24.

³ St. Pandrea, *Câteva observații referitoare la periodizarea culturii Boian*, în „Istros”, 10, 2000, p. 35-70, passim.

⁴ E. Comșa, *Săpături arheologice la Ipotești*, în „Materiale și cercetări arheologice”, 8, 1962, p. 213-219; idem, *Istoria comunităților culturii Boian*, Biblioteca de Arheologie 23, București, 1974, p. 35, 41 și urm.

⁵ G. Bichir, *Geto-dacii din Muntenia în epoca romană*, Biblioteca de Arheologie 43, București, 1984, p. 93 și pl. XLVI/6-7; M. Negru, *Considerații privind cultura Militari-Chilia în vestul Munteniei*, în „Argesis”, 11, 2002, p. 105, 112.

culturi arheologice fiind descoperite în același punct „La Conac”⁶.

Printre aceste bogate și variate vestigii arheologice, în campania din 1960 au fost descoperite și „urme de cultură de la sfârșitul celei de-a doua epoci a fierului și din prima epocă a fierului”. În raportul de săpătură publicat se menționează doar că respectivele materiale „se aseamănă cu cele descoperite în cuprinsul necropolei de la Ferigile”, fiind date, în consecință, în sec. V a.Chr.⁷. Fără a se bucura de atenția specialiștilor, materialele din epoca fierului descoperite la Ipotești au rămas aproape o jumătate de secol inedite. Cel puțin o parte dintre ele, și anume trei recipiente ceramice lucrate de mână, sunt păstrate în depozitul arheologic al Muzeului Județean Argeș, finanțatorul săpăturilor. Marcajul în tuș negru prezent pe fiecare dintre vase (precizându-se inclusiv coordonatele tehnice topo-stratigrafice), precum și însemnările menționate în registrul-inventar al muzeului îndepărtează orice urmă de îndoială relativ la descoperirea lor la Ipotești-„La Conac”, în săpăturile arheologice efectuate în 1960. Nu cunoaștem altă locație pentru un alt eventual lot de materiale arheologice din epoca fierului descoperite la Ipotești.

În rândurile ce urmează prezentăm detaliat cele trei piese ceramice provenind de la Ipotești-„La Conac”, aflate în patrimoniul Muzeului Județean Argeș, propunându-ne, prin aceasta, să introducem în circuitul științific un nou obiectiv de la începutul celei de-a doua epoci a fierului din vestul Munteniei.

Ceașcă cu toartă supraînălțată (fig. 1/1). Dimensiuni: înălțime 6,5 cm, diametrul gurii 12 cm, diametrul bazei 7,5 cm. Culoarea este brun-roșcată, pasta are destul de mult nisip în compoziție, iar suprafața exterioară prezintă urme de ardere secundară. Toarta este ruptă din vechime, dar extremitățile sale vizibile la locurile de prindere de buza și de baza ceștii, permit reconstituirea ei în forma supraînălțată. A fost descoperită în secțiunea V, caroul 20, la adâncimea de -0,39 m. Ceașca aparține variantei XIX/c Moscalu, cu o largă răspândire în perioada sec. VI-III a.Chr.⁸. O formă apropiată piesei prezentate aici se regăsește printre materialele descoperite la Mărgăritești⁹ și, mai departe spre vest, în necropola de la Telești-Drăgoiești¹⁰.

Castron (fig. 1/2). Dimensiuni: înălțime 16 cm, diametrul gurii 15 cm, diametrul bazei 8,5 cm. Este realizat dintr-un lut bine frământat, fără impurități, în urma arderii căpătând o culoare brun-deschisă. Urme de ardere secundară sunt vizibile la interior. A fost descoperit în secțiunea I, caseta VI est, la -0,8 m adâncime. Vasul are formă de clopot, buza este tăiată oblic spre interior. Sub buză este decorat cu un motiv incizat în zig-zag, situat în spațiul dintre cele patru butoane-apucători diametral opuse. Castronul poate fi inclus în tipul IV Moscalu, tip ceramic a cărui datare se întinde pe durata a trei secole, din sec. VI până în sec. III a.Chr.¹¹.

⁶ P. Roman, Suzana Ferche, *Cercetările de la Ipotești (jud. Olt). Observații asupra culturii materiale autohtone din secolul al VI-lea e. n. în Muntenia*, în „Studii și cercetări de istorie veche și arheologie”, 29, 1978, I, p. 73-92; Suzana Dolinescu-Ferche, *La culture „Ipotești-Cândești” (VIe – VIIe siècles). La situation en Valachie*, în „Dacia, N. S.”, 28, 1984, p. 117-148.

⁷ E. Comșa, *Rezultatele săpăturilor arheologice din așezarea neolitică de la Ipotești, jud. Olt (1961) (sic!)*, în „Materiale și cercetări arheologice”, 10, 1973, p. 34.

⁸ E. Moscalu, *Ceramica traco-getică*, București, 1983, p. 86 și pl. LX/5-15.

⁹ C. Preda, *Geto-dacii din bazinul Oltului inferior. Dava de la Sprâncenata*, Biblioteca de Arheologie 47, București, 1986, p. 105 și pl. LXV/3.

¹⁰ Gh. Calotoiu, *Prima epocă a fierului în nordul Olteniei*, Târgu-Jiu, 2002, p. 140 și fig. 47.

¹¹ E. Moscalu, *op. cit.*, p. 51-52 și pl. 23.

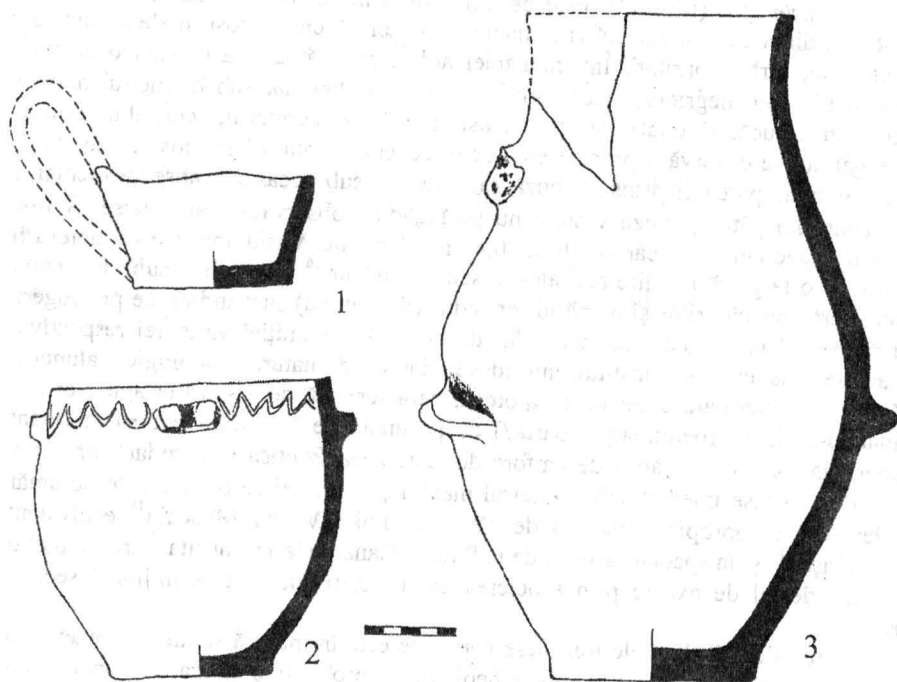

Fig. 1. Ipotești-„La Conac”. Ceramică lucrată de mână. 1 ceașcă; 2 castron;
3 vas pântecos.

Dintre analogii, remarcăm pe acelea foarte apropiate, datând din sec. IV a.Chr., de la Murighiol,¹² și de la Grădiștea Borcii¹³. De remarcat, însă, că vasele acestui tip ceramic nu prezintă vreun ornament incizat, precum cel de la Ipotești – în mod obișnuit, aceste castroane sunt decorate sub margine cu un brâu alveolar întrerupt de cele patru butoane apucători dispuse diametral opus. Drept analogie nu putem cita decât un fragment ceramic descoperit în situl de la Govora Sat-„Poieni”¹⁴, ce are incizat sub buză același tip de ornament. Decorarea prin tehnica incizării este rar atestată în faza mai veche a ceramicii geto-dace, apărând frecvent abia în etapa următoare, cea a

¹² E. Bujor, *Săpăturile de salvare de la Murighiol*, în „Studii și cercetări de istorie veche”, 6, 1955, 3-4, p. 577 și pl. II/1.

¹³ V. Culică, *Morminte de incinerare din necropola geto-dacică de la Grădiștea (jud. Ialomița)*, în „Studii și cercetări de istorie veche”, 19, 1968, 1, p. 137 și fig. 1/4.

¹⁴ Gh. I. Petre-Govora, *Descoperiri arheologice din epoca fierului în județul Vâlcea*, în „Materiale și cercetări arheologice”, 9, 1970, p. 478-479 și fig. 7/4; idem, *O preistorie a nord-estului Olteniei*, Râmnicu-Vâlcea 1995, p. 62 și fig. 7/4.

culturii geto-dace clasice¹⁵.

Vas pântecos (fig. 1/3). Este de dimensiuni mari: înălțime 36 cm, diametrul gurii 14 cm, diametrul maxim 24 cm, diametrul bazei 11 cm. A fost modelat dintr-un lut relativ fin, fără impurități. În urma unei arderi reducătoare, a căpătat o culoare cenușie închis spre negricios. Exteriorul este lustruit. Imediat sub diametrul maxim prezintă două apucători aplatizate dispuse asimetric pe circumferința corpului vasului. În zona gâtului se observă o proeminență ce marchează ruptura unei posibile toarte al cărei capăt opus putea fi prins de buză sau imediat sub aceasta – absența tocmai a acestei zone din gâtul și buza vasului nu ne îngăduie observații mai precise. A fost descoperit în secțiunea VI, caroul 16, la -0,45 m adâncime. Vasul aparține variantei I/b Moscalu, cu o largă răspândire mai ales în sec. 6-4 a.Chr.¹⁶ În cazul vasului prezentat aici, atrofierea apucătorilor și numărul lor redus (doar două) sunt indicii ce pot sugera faptul că ne aflăm în fața unui exemplar de la finalul evoluției variantei respective. Dacă aceste amănunte ar constitui, într-adevăr, indicii de natură cronologică, atunci o formă imediat ulterioară celei de la Ipotești, caracterizată de dispariția apucătorilor, menținându-se însă proeminența (toarta?) de pe umăr, se întâlnește într-un mormânt descoperit la Tulucești, alături de amfore de Heraclea Pontica¹⁷. Totodată, prezența apucătorilor dispuse imediat sub diametrul maxim și a toartei ce pornește de pe umăr sunt elemente ce apropie acest vas de cănile tipului XVII/b1 Moscalu¹⁸ echivalent tipului I Crișan¹⁹ și în special de cana de la Potelu. Cana de la Frumușița²⁰ are avantajul unei datări destul de exacte prin asocierea cu un kylix attic de la mijlocul sec. V a.Chr.²¹.

Lotul alcătuit din cele trei piese ceramice este în măsură să ateste prezența la Ipotești-„La Conac” a unui obiectiv arheologic – probabil o așezare – aparținând culturii getice timpurii. În lipsa unor artefacte cu relevanță cronologică sporită, orice tentativă de datare mai rafinată a sitului getic de la Ipotești-„La Conac” este sortită eșecului. Oricum, formele ceramice prezentate mai sus ne conduc către începuturile celei de-a doua epoci a fierului, permițându-ne, cel mult, doar o datare aproximativă spre secolul V a.Chr.

Astfel, peisajul arheologic al zonei în perioada secolelor V-IV a.Chr. se îmbogățește cu încă un sit, Ipoteștii alăturându-se unor importante stațiuni arheologice contemporane și învecinate (aflate pe o rază de mai puțin de 25 km), situate atât pe malul stâng al Oltului, precum așezarea de la Bălănești²², cât și pe celălalt mal, de exemplu cetățile de la Mărgăritești²³ și Morunglav²⁴.

¹⁵ I. H. Crișan, *Ceramica daco-getică. Cu specială privire la Transilvania*, Biblioteca Muzeelor, București, 1969, p. 143 și pl. XLIV/7.

¹⁶ E. Moscalu, *op. cit.*, p. 22-26.

¹⁷ I. T. Dragomir, *Trei morminte geto-dacice descoperite la Tulucești (jud. Galați)*, în „Revista Muzeelor”, 6, 1969, 2, p. 164-166.

¹⁸ E. Moscalu, *op. cit.*, p. 83 și pl. LXI/1-2, 7)

¹⁹ I. H. Crișan, *op. cit.*, p. 86-88 și fig. 30).

²⁰ M. Petrescu-Dîmbovița, *Descoperirea arheologică de la Frumușița*, în „Studii și cercetări științifice”, Academia R. P. R., Filiala Iași, 4, 1953, 1-4, p. 502-503 și fig. 3/2.

²¹ P. Alexandrescu, *Pour une chronologie des VIe-IVe siècles*, în „Thraco-Dacica”, [1], 1976, p. 120.

²² Eugenia Popescu, *O nouă descoperire de „tip Alexandria” în așezarea de la Bălănești*, în „Studii și Comunicări Pitești” 1, 1968, p. 57-66

²³ Preda, *op. cit.*, p. 100-109.

ARCHAEOLOGICAL FINDS FROM THE BEGINNING OF THE SECOND IRON
AGE AT IPOTEȘTI-„LA CONAC”, OLT COUNTY

Abstract

In this paper are published, for the first time after their discovery almost half century ago, three ceramic vessels found in 1960 in the site at Ipotești-„La Conac”, Olt county, just on the left bank of the Olt River: a cup, a bowl and a big pot. All of them are hand made, in high quality clay. The big pot is well polished on the external surface. The vessels are dated in the 5th century BC and bring new data in the archaeological landscape of the beginning of the second Iron Age in western part of Wallachia.

Explanation of the plate:

Fig. 1. Ipotești-„La Conac”. Hand made pottery. 1 cup; 2 bowl; 3 big pot.

¹⁴ *Ibidem*, p. 114.